

Alfred Dreszer

Słowo wstępne

Palestra 27/8(308), 3-8

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SŁOWO WSTĘPNE

„Spotkaliśmy się — uczestnicy i świadkowie tamtych wielkich zdarzeń”.

Zorganizowana przez Ośrodek Badawczy Adwokatury przy Naczelnej Radzie Adwokackiej oraz przez Radę Adwokacką w Warszawie sesja naukowa na temat „Adwokatura polska w latach 1939—1945” stała się dla społeczności adwokackiej wydarzeniem niecodziennym.

Poprzedziły sesję prace prowadzone od dłuższego czasu przez Ośrodek Badawczy Adwokatury żmudne prace przygotowawcze, zmierzające do zgromadzenia możliwie wszechstronnego materiału faktograficznego w postaci listów, legitymacji, fotografii, zarządzeń, pamiętników itp., jak również szeregu opracowań dotyczących poszczególnych dziedzin działalności adwokatów w badanym okresie historycznym.

W wyniku tych prac przygotowawczych zaprezentowany został podczas sesji obraz działań i zachowań się adwokatów w latach drugiej wojny światowej — po raz pierwszy chyba o tak rozległym zasięgu i tak głębokim przekroju. Materiał podzielony został — o czym powinienem wspomnieć — na szereg grup tematycznych dotyczących działania adwokatów jako grupy zawodowej w okresie okupacji hitlerowskiej, udziału adwokatów w walkach zbrojnych podczas kampanii wrześniowej, działalności w obozach jenieckich, udziału w późniejszych walkach podziemnych w kraju i w formacjach wojskowych za granicą, udziału w powstaniu warszawskim, w podziemnej administracji cywilnej i w reprezentacji Państwa Polskiego na Wschodzie i Zachodzie, wreszcie martyrologii adwokatów w obozach zagłady, w miejscach straceń itp.

Znaczenie przedstawionego materiału, jak również przebiegu sesji należy rozpatrywać przede wszystkim z punktu widzenia naukowego — w odniesieniu do stopnia realizacji zamierzonego zadania, jakim było rozszerzenie i pogłębienie naszej wiedzy o działalności adwokatów w omawianym okresie. Nie budzi chyba wątpliwości, że istniał pewien niedosyt wiadomości o rozmiarach udziału adwokatów w patriotycznych działaniach w tym jednym z najtrudniejszych okresów w naszej historii. Bardzo cenne prace szeregu autorów adwokatów, przede wszystkim o charakterze monograficznym, a także rozdział o adwokatach polskich w czasach okupacji hitlerowskiej zawarty w „Zarysie historii adwokatury polskiej”, opracowanym przez adw. adw. dra Andrzeja Kiszę, dra Romana Łyczywka i dra Zdzisława Krzezińskiego, aczkolwiek znacznie poszerzyły obszar naszej wiadomości o tym okresie, to jednak głodu wiedzy o wydarzeniach w tamtych czasach w pełni nie zaspokoili. Dlatego też przekazanie podczas sesji ogromnej ilości danych o udziale adwokatów we wszystkich dziedzinach walki i pracy podziemnej w latach 1939—1945 wzbogaciły w sposób zdecydowany nasz dorobek w tej mierze. Otrzymałszy obraz obszerny, niezmiernie interesujący, czasami pasjonujący, niekiedy wstrząsający. Pełnej oceny zebranych materiałów można będzie dokonać dopiero po zaznajomieniu się z ich pisemnym opracowaniem.

Zapewne w wielu opisywanych grupach działań nie zostało jeszcze wypowiedziane ostatnie słowo, ale sesja w zakresie zgromadzenia i utrwalenia danych

była etapem ważnym i dlatego należy tylko życzyć sobie, aby tak pięknie rozpoczęta praca doprowadziła do powstania i wydania dzieła wszechstronnie oświetlającego dzieje adwokatury polskiej w latach 1939—1945.

Jest jeszcze i inna płaszczyzna, na której trzeba rozważyć wartość tej sesji, poświęconej działalności adwokatów w latach 1939—1945. Stała się ona wielką manifestacją głębokich uczuć narodowych. Była wielogłosem o czasach, których nam zapomnieć nie wolno, wielogłosem, który zabrzmiał pięknie, donośnie i prawdziwie. Niełatwo o to dzisiaj.

Podczas sesji spotkaliśmy się razem — uczestnicy i świadkowie tamtych wielkich zdarzeń. Znaleźli się wśród nas adwokaci wybitni przywódcy i wybitni działacze ruchu oporu: Witold Bayer, Adam Bień, Stanisław Mierzwa, Antoni Pajdak, Bohdan Suligowski i wielu innych. Powstał nastrój zupełnie szczególny, pełen wzruszeń i zadumy.

Nastrój ten towarzyszył obradom, towarzyszył uczestnikom sesji także wtedy, kiedy zwiedzali wystawę dokumentów-pamiętek, przygotowaną z całym należnym pietyzmem. Jej eksponaty wstrząsały niekiedy swoją tragiczną wymową. Towarzyszył on nam również w czasie uroczystego odsłonięcia tablicy pamiątkowej ku czci adw. Cyryla Ratajskiego. Towarzyszył stale przez wszystkie trzy dni spotkania.

I takie było nietypowe, wyjątkowe znaczenie tej sesji. Niezależnie od jej walorów naukowych.

Nie sposób nie podkreślić ogromnego trudu, jaki włożył w organizację sesji jej inicjator i twórca adw. Witold Bayer, dzięki któremu i gronu jego współpracowników-specjalistów sesja uzyskała tak pod każdym względem świetny kształt i pozostawiła niezatarte wspomnienia.

Należą się za to wielkie podziękowania.

Komitet Organizacyjny:

przewodniczący	— Witold Bayer, członek Naczelnej Rady Adwokackiej, kierownik Ośrodka Badawczego Adwokatury, i Andrzej Rościszewski, wicedziekan Rady Adwokackiej w Warszawie
sekretarz	— Jadwiga Rutkowska
opiekun wystawy	— Henryk Pieliński, członek Rady Adwokackiej w Warszawie, zastępca kierownika Ośrodka Badawczego Adwokatury
członkowie	— <u>Stanisław Dryjski</u> (zmarł 5.X.1982 r.), Hanna Nowodworska-Grohman, członek Rady Adwokackiej w Warszawie, Maria Staniszkis.

Rada Naukowa:

- przewodniczący — dr Roman Łyczywek, członek Rady Programowej Ośrodka Badawczego Adwokatury
- sekretarze naukowci — dr Kazimierz Ostrowski, Karol Pędowski, zastępca kierownika Ośrodka Badawczego Adwokatury, Karol Potrzebowski¹, zastępca przewodniczącego Rady Programowej Ośrodka Badawczego Adwokatury, prof. dr hab. Wacław Szyszkowski.

Lista aplikantów adwokackich Izby warszawskiej współpracujących społecznie z Komitetem Organizacyjnym:

Ewa Cur
Tomasz Dylewski
Waldemar Gujski
Waldemar Korpała
Marek Kowalski
Stanisław Kowalski
Ksawery Łukawski
Halina Maj-Popek

Andrzej Siemiątkowski
Jadwiga Sierocińska
Bogusław Wróblewski
Małgorzata Wrzołek-Romańczuk
Lech Zakrzewski
Małgorzata Zarudzka
Teresa Zdanowicz.

Program sesji**I dzień — piątek 26 listopada 1982 r.**

godz. 11—13 Otwarcie sesji

godz. 16—19 Zebranie plenarne —

Referaty i dyskusja na temat „Adwokatura jako grupa zawodowa w okresie okupacji hitlerowskiej”

godz. 19³⁰ Zebranie towarzyskie gości honorowych i uczestników sesji w Klubie Adwokata

---

¹ Zmarł 3.III.1983 r. (przyj. Red.).

II dzień — sobota 27 listopada 1982 r.

- godz. 9—13 Zebranie plenarne
Referaty i dyskusja na temat „Udział adwokatów w walkach zbrojnych”
- godz. 16—19 Zebranie plenarne
Referaty i dyskusja na temat „Udział adwokatów w podziemnej cywilnej administracji kraju i w reprezentacji Państwa Polskiego na Wschodzie i Zachodzie”

III dzień — niedziela 28 listopada 1982 r.

- godz. 9—13 Zebranie plenarne
Ewentualnie ciąg dalszy referatów i dyskusji z dnia poprzedniego oraz referaty i dyskusja na temat „Martyrologia adwokatury”
- godz. 13” Zamknięcie sesji

**Szczegółowy program obrad sesji
według tematów**

Piątek 26 listopada 1982 r. godz. 16.00—19.00

I dział tematyczny. Adwokatura jako grupa zawodowa w okresie okupacji hitlerowskiej

- Zagajenie — adw. W. Bayer
Moje wspomnienia adwokackie: Konspiracja adwokacka i pogrzeb dziekana — adw. B. Suligowski
Konspiracyjna organizacja adwokatury — adw. Z. Krzemiński.
Przyczynki do sytuacji adwokatury polskiej w latach 1939—1945 na terenie b. dystryktu radomskiego — adw. T. Badowski
Polskie Wydawnictwo Prawnicze działające konspiracyjnie w Warszawie w latach 1942—1944 — adw. K. Kalinowski
Wspomnienia — adw. D. Poglodziński.
Przegląd opracowań nadesłanych na sesję — adw. W. Bayer.

Sobota 27 listopada 1982 r. godz. 9.00—13.00

II dział tematyczny. Udział adwokatów w walkach zbrojnych

- Grupa 1.** Udział adwokatów w kampanii wrześniowej 1939 r.
Zagajenie — adw. dr K. Ostrowski
Udział adwokatów wielkopolskich w walkach Armii „Poznań” — adw. S. Hećka

Udział adwokatów Krakowskiej Izby Adwokackiej w walkach zbrojnych 1939—1945 — adw. dr M. Czuma

Przegląd opracowań nadesłanych na sesję — adw. dr K. Ostrowski, sekretarz naukowy II działu tematycznego

Grupa 2. Obozy jenieckie

Zagajenie — prof. dr hab. adw. W. Szyszkowski

Adwokaci polscy w oficerskich obozach jenieckich w Niemczech — adw. A. Dreszer

Koleżeńska pomoc dla studentów oraz osób pragnących rozpocząć studia prawnicze (Woldenberg) — adw. K. Lewiński (z powodu choroby autora treści referatu przedstawił adw. A. Dreszer)

Adwokaci i aplikanci adwokacy w innych obozach jeńców — adw. M. Staniszkis

Przegląd opracowań nadesłanych na sesję — prof. dr hab. adw. W. Szyszkowski, sekretarz naukowy II działu tematycznego

Grupa 3. Wojsko w konspiracji i powstanie warszawskie

Zagajenie — adw. dr K. Ostrowski

Wspomnienia czy przyczynek historyczny do udziału adwokatów w walkach zbrojnych w okresie okupacji hitlerowskiej — adw. T. Mazurkiewicz

Służba wojskowa w czasie okupacji — adw. dr K. Ostrowski

Udział adwokatów w powstaniu warszawskim — adw. J. Rutkowska

Wojskowy Sąd Specjalny AK Śląskiego Okręgu Wojskowego — adw. dr J. Niekrasz

Przegląd opracowań nadesłanych na sesję — adw. dr K. Ostrowski, sekretarz naukowy II działu tematycznego

Grupa 4. Udział adwokatów w polskich formacjach wojskowych na Wschodzie i Zachodzie

Losy bielskiej adwokatury w okresie drugiej wojny światowej — adw. Filip Rosengarten

Przegląd opracowań nadesłanych na sesję — prof. dr hab. adw. W. Szyszkowski, sekretarz naukowy II działu tematycznego.

Sobota 27 listopada 1982 r. godz. 16.00—19.00

III dział tematyczny. Udział adwokatów w podziemnej administracji cywilnej w kraju i w reprezentacji Państwa Polskiego na Wschodzie i Zachodzie

Zagajenie — adw. K. Potrzebowski

Adwokaci w Zarządzie Miejskim m.st. Warszawy i w Komisariacie Obrony Warszawy we wrześniu 1939 r. — adw. dr R. Łyczywek

Udział niektórych adwokatów w podziemnej administracji cywilnej w kraju — adw. K. Potrzebowski

Działalność społeczna w obronie więźniów — adw. K. Pędowski

Adwokatura wielkopolska w Ruchu Zachodnim — adw. J. J. Nikisch

Niebezpieczne historie —moja działalność kurierska — adw. W. Barciszewska

Udział adwokatów w tajnym nauczaniu akademickim — adw. M. Kołakowski

Przyczynki do udziału adwokatów w prasie konspiracyjnej i powstańczej — adw. K. Pędowski

Przegląd opracowań nadesłanych na sesję — adw. K. Potrzobowski
sekretarz naukowy III działu tematycznego

Niedziela 28 listopada 1982 r. godz. 9.00—13.00

IV dział tematyczny. Martyrologia adwokatury

Zagajenie — adw. K. Pędowski

Akcja AB w Częstochowie — adw. J. Pietrzykowski

Piętnaście i pół dnia na Pawiaku — adw. R. Dubowski

O Wacławie Szumańskim w Oświęcimiu — adw. S. Radzki

Spotkania — adw. S. Turowski

Przegląd opracowań nadesłanych na sesję — adw. K. Pędowski, sekretarz naukowy IV działu tematycznego.